

Vidos-tag (KÖH 91967): A szakfelügyelet alkalmával a 8449. j. út (0+220 és a 0+310 kmsz-ek között) és a főpálya (110+040 kmsz-nél) jobb oldali, már kiásott vízelvezető árkában több régészeti jelenséget észleltünk.

A nyilvántartásban nem szereplő lelőhely Uraiújfalu külterületének ÉNy-i részén, a Vámoscsaládi határ közelében került elő egy kisebb kiemelkedésen fekszik.

Az árokban tizenhét 13–14. századi településobjektum került elő, egy viszonylag kis területen. A jelenségeket minősített szakfelügyelet keretében tártuk fel 2014. szeptember 9. és 23. között. Az objektumok közül a gödrök és oszlophelyek mellett egy szabadban lévő kemence emelhető ki. A szomszédos útpályák területén a humuszolás nem érte el a régészeti objektumok jelentkezési szintjét.

Nagy-Remisz (KÖH 80831): A terepbejárás során, Uraiújfalu külterületén egy eddig ismeretlen lelőhelyet találtunk. A lelőhely a vasegerszegi határ közelében, egy kisebb erdősáv melletti jelentősebb, Ny–K-i irányú kiemelkedésen helyezkedik el.

Az alacsony lucernában átlagos intenzitással jelentkező 14–15. századi kerámiák töredékei kerültek elő, egy kb. 100×150 m nagyságú területen.

2014 tavaszán megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen az M86 gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódóan. Feltárássra kizárólag a tervezett műtárgyak, közművezetékek, valamint a vízelvezető árkok területe lett kijelölve, míg a fennmaradó területen a lelőhely védelmét elfedéssel kívánták biztosítani.

A feltárássra kijelölt terület humuszulása 2014. március 25–26-án, régészeti megfigyelés mellett folyt. A vörösbarna agyagos altalaj 30–40 cm mélységben jelentkezett, és a teljes területen kavicsal erősen kevert volt, ami jelentősen nehezítette a felület megtisztítását. Mivel a humuszolás során a terepbejárás adatainak megfelelően, régészeti jelenségek kerültek elő, ezért a lelőhely területén megelőző feltárássra volt szükség. A megelőző feltárást a szakfelügyelet során lehumuszt területen végeztük el 2014. április 24. és május 7. között.

A feltárással összesen 78 településobjektumot bontottunk ki, melyek átlagos intenzitást mutatva a főpálya jobb oldali árkának két végét leszámítva, a teljes területen, nagyjából egyenletes elosztásban kerültek elő. A jelenségek betöltése több esetben paticcsal és faszénnel kevert volt. Az objektumok zöme cölöpluk volt, melyek felismerhető rendszert nem alkottak. Az oszlophelyeken túl néhány kerek és ovális alaprajzú gödör is előkerült. A jelenségek közül egy ÉK–DNy-i irányú, hosszabb, egyenes árokszakaszt (141 KE) lehet kiemelni. Az objektumokból téglas és paticstörödékek mellett bekarcolt csigavonallal vagy hornyolással díszített fazék-, valamint díszítetlen tál- és pohártörödékek kerültek elő. A leletanyag alapján egy 13–14. századi falu részletét tártuk fel.

A kivitelezés során, a műszaki tervekkel összhangban, jellemzően 20 cm humusz eltávolítására került sor a beruházással érintett területen. A munkálatok során az altalaj csak kisebb foltokban került elő. A földmunkák régészeti megfigyelés mellett folytak, ennek során, a 108+610 és a 108+670 kmsz-ek között három településobjektum (egy gödör és két oszlophely) került elő. A gödör még a humuszrétegben jelentkezett faszenes-paticsos betöltése révén, a lelőhely nyilvántartott területétől kissé DNy-ra. A két oszlophely a főpálya jobb oldalán került elő, ahol a humuszolás egy foltnál elérte az altalajt. A jelenségeket 2014. július. 14. és 17. között tártuk fel régészeti szakfelügyelet keretében. Az objektumok a 13–14. századra keltezhetőek csakúgy, mint a megelőző feltárással előkerült jelenségek.

A feltárással közreműködő munkatársak: Nagy Gergely, Horváth Veronika és Bódy Tamás régészek.

HORNOK PÉTER

Újrónafő, Szarvas-nyilas 2014.

Avar kori aranykereszt

Fotó: Czuppon Tamás (Hansági Múzeum)

366. Újrónafő, Szarvas-nyilas (KÖH 53836)

(Győr-Moson-Sopron megye) A

2014 májusában ajándékként került gyűjteményünkbe egy aranyozott bronz, kereszt alakú fibula. (Az illusztrációt lásd fent és a címlapon) A lelet 1998-ban Újrónafő Ny-i határában, Szarvasnyilas területén került elő. A területéről szórvány római kori anyagot¹¹³ őriz a Hansági Múzeum, valamint kora Árpád-kori nyílscsúcsokat és egy csillagbuzogányt.¹¹⁴

Az aranyozott felületű öntött bronz ékszer¹¹⁵ egyenlő szárú, görögkereszt alakú, a kereszt szárai szív formájúak, a kereszt közepe ovális kialakítású. A szárok közepén rekeszes foglaltban zöld-, illetve fehér üvegpaszta díszítés található, középen tojásdad formájú rekeszben karneol. Az alsó és felső üvegpaszta darabok kiestek, hiányoznak, a karneolok is kissé töredékes. Hátdoldalán a tülemez felerősítő részei láthatóak. Stílusa alapján bizánci (hatású) készítménynek tarthatjuk és a kora (vagy talán már a középső) avar időszakhoz kötődik, a 7. század közepére végére datálható.¹¹⁶ A lelet több szempontból is különlegesnek tekinthető. Ékkő berakásos bizánci kereszt¹¹⁷ Magyarországról mindössze Táp-Borbapusztáról és Ozora-Tótipusztáról ismert (innen az ép leleten kívül egy töredék is) hasonló elrendezésben, ám ezeket láncra fűzve, medálként, mellkeresztként viselték,

113 HMR Lsz.: 2014.5.1–18.

114 HMR Lsz.: 2007.6.1–4.; Aszt Á., 2008. 9.

115 HMR Lsz.: 2014.5.19.

116 Czuppon Tamás (a Hansági Múzeum avar koros régésze) a lelet avar kori keltezését vitatja.

117 Éva Garam: Funde byzantinischer Herkunft in der Awarenzeit vom Ende des 6. bis zum Ende des 7. Jahrhunderts. Budapest, 2001. 61–62.

női sírokból kerültek elő. Ezenkívül a Bizánci Birodalom területéről 10, a Birodalom területén kívülről a magyarországi példák nélkül további 5 hasonló, e körhöz tartozó leletet ismerünk.¹¹⁸ Az ozorai analógia központi része hasonló kialakítású, méretben is megegyező az újrónafői darabbal, ami mindazonáltal egyértelműen teljes, ép lelet, és nem medálként használták, hanem fibulaként. A lelet egyedülálló olyan tekintetben is, hogy a tágabb környékről (Moson megye) nem ismert egyetlen kora (illetve középső) avar körhöz köthető lelet sem, a legközelebbi rokonlelőhely légvonalban 60 km-re található K-re, Győr megyében. A táp-borbusztai lelettől¹¹⁹ azonban mind anyagában, mind készítési technikájában, mind díszítésben jelentősen eltér, és ahogyan a tápi lelet e körön belül külön típusként értékelendő, úgy az újrónafői darab is.

ASZT ÁGNES

367. Valkó, Sziluska-part (Öregszőlők) (KÖH 26454)

(Pest megye) Sza

A már korábban ismert lelőhelyről Kupor Zoltán fémkeresős 21 darab fém kisleletet, köztük honfoglalás kori ruhavereteket, szőlőfürtcsüngős fülbevalót, S-végű karikaékszert, gombokat, késő középkori gyűrűket szolgáltatott be a szentendrei Ferenczy Múzeumba. A lelőhely bejárására, újbóli lehatárolására 2014. november 14-én került sor.

A lelőhely Valkótól DK-re, a Török Úton Túli Dűlő elnevezésű, ÉNy–DK-i irányú, 227,5 m tengerszint feletti magasságú kiemelkedésen helyezkedik el. É-ról a Közép-Part, D–DNy-ről a Valkói-Szőlők határolják. Mezőgazdasági művelés alatt áll.

Kiszállásunkkor az egész területet őszi vetésű búza borította. A beszolgáltatott honfoglalás- és középkori fémleletekkel egykorú leleteket a felszínen nem találtunk, azonban nagyszámú szarmata kori szürke kerámia, egy faragott(?) kő és apró *terra sigillata* darabok kerültek elő, főként a terület DNy-i, alacsonyabb részén. A folyóvizek mellett elhelyezkedő kiemelkedés több régészeti korszak népességének kedvező megtelepedési helyet biztosíthatott.

A lelőhely határa az eddig feltételezettől ÉNy-i és DK-i irányban is távolabb húzódik, összesen egy nagyjából 1,5 km×150 m-es sávot alkotva.

Munkatársak: Bózsza Anikó, Buránszki Nóra, Kiss Katalin, Patay Róbert régészek.

HERBST ANNA – RÁCZ TIBOR ÁKOS

368. Vasegerszeg határa (Vas megye) Ő, Á, Kk, Kú

Az M86 gyorsforgalmi út tervezett nyomvonalán 2012 márciusában végeztünk terepbejárást.

Családi-erdőtől délre (KÖH 80829): A terepbejárás során Vasegerszeg külterületének K-i részén, az Uraiújfalui határ közelében egy eddig ismeretlen lelőhelyet találtunk. A lelőhely a Családi-erdő D-i csücske előtt helyezkedik el egy markáns, É–D-i irányú kiemelkedésen. A K–Ny-i irányban elnyúló lelőhely kiterjedése: kb. 100×140 m. A lelőhelyet borító sűrű repcé-

ben egy jellegtelen őskori és néhány 16–18. századi kerámiatöredéket találtunk. Elképzelhető, hogy a lelőhely Ny-i irányban a Családi-erdő területére is kiterjed.

A lelőhely területén a gyorsforgalmi út építésére vonatkozó műszaki tervek jelentős bevágást irányoztak elő. Az örökségvédelmi hatóság a lelőhelyen megelőző feltárás nem írt elő. Így a kivitelezés földmunkái 2014-ben régészeti megfigyelés mellett folytak. Ennek során a 108+150 és a 108+250 kmsz-ek között 17 régészeti objektum előkerülését figyeltük meg, melyek feltárása minősített szakfelügyelet keretében történt július 18. és augusztus 1. között. Az előkerült kisebb-nagyobb gödrök, oszlophelyek és egy kút egy 13–14. századi településhez tartoztak.

Kemény-tábla II., Hermina-tábla I. (KÖH 51049): A terepbejárás során megvizsgáltuk a lelőhely érintettségét is. A korábbi terepbejárásokból már ismert,¹²⁰ nagy kiterjedésű lelőhely, a Vasegerszeghez tartozó Keményegerszeg belterületétől DK-re, a Zsédényre vezető földút két oldalán terület el. Terepbejárásunk alkalmával a vetésben talált őskori kerámiatöredékek elsősorban a lelőhely középső részén sűrűsödtek, de kisebb számban mindenhol megtalálhatóak voltak. Római leleteket ezúttal nem találtunk, míg a 15–17. századból származó kerámiák a lelőhely DNy-i végében, egy félköríves dombháton sűrűsödtek. A lelőhely DNy-i fele átlagos intenzitású volt, míg ÉK-en csak szórványosan kerültek elő leletek.

2014 tavaszán megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen az M86 gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódóan. Feltárást kizárólag a tervezett műtárgyak, közművezetékek, valamint a vízelvezető árok területe lett kijelölve, míg a fennmaradó területen a lelőhely védelmét elfedéssel kívánták biztosítani. A humuszolás 2014. március 18. és 25. között régészeti megfigyelés mellett folyt. Az altalaj 30–50 cm mélységben jelentkezett, a D-i alaptest környékén sárgásfehéres lösz, a többi helyszínen vörösbarna agyag formájában. A földúttól ÉK-re eső részen az agyagos altalaj már kavicsal kevert volt, ami jelentősen nehezítette a felület megtisztítását. Mivel a lehumuszolt területen a vártak megfelelően régészeti jelenségek kerültek elő, ezért a területen megelőző feltárást volt szükség, amit a szakfelügyelet során lehumuszolt területen végeztük el április 10. és 17. között.

Összesen 42 településobjektumot bontottunk ki, és dokumentáltunk le, melyek alacsony intenzitást mutatva csaknem a teljes lehumuszolt területen előfordultak. Kivételt kizárólag a főpálya jobb oldali árkanak ÉK-i kétharmada jelentett. A jelenségek kisebb koncentrációját a D-i alaptesttől kissé D-re, a földútkorrekció területén lehetett megfigyelni. Az objektumok zöme oszlophely vagy kisebb méretű gödör volt, előbbieket gyakran faszénrel kevert folttal jelentkeztek, de nem alkottak felismerhető rendszert. A jelenségek közül egy É–D-i irányú, kanyargó árokszakaszt lehet kiemelni, amely mindkét alaptest, valamint a keresztező földút területén is jelentkezett.

A feltárás során szerény mennyiségű leletanyag került csak elő, amelyek az 50., az 52. és a 94. objektumokból származtak. Az első kettőben kevés, apró, jellegtelen őskori kerámiatöredékek, az utóbbiban mindössze egy, valószínűleg kora újkori vaskés töredéke került elő.

A feltárás során közreműködő munkatársak: Bódy Tamás, Horváth Veronika, Nagy Gergely régészek, Isztin Gyula, Lukács Gábor geodéták.

HORNOK PÉTER

¹¹⁸ Tomka Péter: Christ oder Heide? Das Grab 317 von Táp – Borba. In: Zalai Múzeum 11. Kereszténység Pannóniában az első évezredben (Zalaegerszeg, 2002), 227–228. (Az analógiák rajzos táblán összefoglalva.)

¹¹⁹ Tomka Péter i.m. 211–228.

¹²⁰ A lelőhely korábbi jelentését lásd: RKM 2005, 330.